

Κείμενο 1

Αφροδίτη της Μήλου ή Δεσποινίδα της Αβινιόν;

Το παρακάτω κείμενο είναι αποσπάσματα από το βιβλίο με δοκίμια του Ανδρέα Ιωάννου Κασσέτα «Και της προτείνει μία βόλτα», εκδόσεις Πατάκη, 2000.

Για τους εικαστικούς καλλιτέχνες του εικοστού αιώνα, η έννοια *Αισθητική* δεν είναι ιδιαίτερα αποσαφηνισμένη και παραπέμπει σε ποικίλα σημααινόμενα. Για ορισμένους, σχετίζεται με την έννοια μιας *ισορροπίας* χρωμάτων και μορφών, για άλλους με την έννοια της *συμμετρίας*, όπως και με εκείνη της *ασυμμετρίας*. Η αναζήτηση κάποιων κανόνων βρίσκεται μέσα στον γενικό προβληματισμό, οι καινούριοι όμως δρόμοι διανοίγονται με την ανατροπή των κανόνων, όπως συνέβη με τις Δεσποινίδες της Αβινιόν του Πάμπλο Πικάσο το 1907, πίνακα στον οποίο «η *ασυμμετρία σε κοιτάζει στα μάτια με σκοπό να σε πείσει ότι εμπεριέχει ομορφιά*». Η προοπτική είναι επίπεδη, τα σώματα σχεδιασμένα με οξείες γωνίες, τα γυναικεία πρόσωπα θυμίζουν μάσκες, ενώ τα δύο μάτια της μιας από τις δεσποινίδες είναι ζωγραφισμένα έτσι ώστε να παραβιάζεται εμφανώς η συμβατικά αναμενόμενη συμμετρία. Το έργο χαστουκίζει το βλέμμα μας και προκαλεί τις κυρίαρχες αντιλήψεις μας πάνω στην Αισθητική. Φαίνεται ότι το πανάρχαιο ερώτημα «*υπάρχει, άραγε, κάποια Γραμματική της Ομορφιάς;*» θα ξανάρχεται πάντα.

Κάτι ανάλογο συμβαίνει και με τους φυσικούς. Η αισθητική εμπειρία επέβαλε γραμμές πλεύσεως σε πολλούς από τους ερευνητές στην ιστορία της Επιστήμης, αλλά και πολλές από τις νέες ανακαλύψεις συνδέθηκαν με την αμφισβήτηση κάποιων κανόνων της κυρίαρχης αισθητικής. [...]

Ο Ανρύ Πουανκαρέ περιγράφει την ενδοσκόπηση των μαθηματικών ως μία ιδιαίτερη ευαισθητοποίηση στο ζήτημα της Αισθητικής, θεωρώντας ότι μαθηματικός χρησιμοποιεί τη διαίσθηση για να φιλτράρει τα δεδομένα, αφήνοντας να περάσει μόνο αυτό που είναι αρμονικό και όμορφο. Στη θεώρηση αυτή βασίζεται και η πεποίθηση ορισμένων ερευνητών σύμφωνα με την οποία «*ισχύει αυτό, διότι αυτό είναι όμορφο*».

Ο Άλμπερτ Αϊνστάιν εστίασε το βλέμμα της δικής του Σκέψης στις ασυμμετρίες που εμφάνιζε η μαθηματική διατύπωση της Ηλεκτρομαγνητικής Θεωρίας, οι οποίες, κατ' αυτόν, δεν θα έπρεπε να είναι έμφυτες στα φαινόμενα. Ο Αϊνστάιν, όπως και ο Πουανκαρέ, ονειροπολούσε πάνω στην ομορφιά του Σύμπαντος και είχε ενστερνιστεί την ιδέα *πως το μεγάλο μυστήριο του Σύμπαντος είναι το ότι είναι κατανοησιμο*. Οι αισθητικές εμπειρίες των

αυτών μεγάλων στοχαστών λειτούργησαν ως καταλύτες κατά τις νοησιακές διεργασίες που οδήγησαν νεότερους ερευνητές σε ορισμένες από τις μεγάλες επιστημονικές ανακαλύψεις. Το *εάν η Πραγματικότητα μοιάζει με την Αφροδίτη της Μήλου ή με μία από τις Δεσποινίδες της Αθηνών* αποτέλεσε ερώτημα που δίχασε τους φυσικούς του αιώνα.

Κείμενο 2

Περί ασχήμιας στην τέχνη

Το παρακάτω κείμενο είναι απόσπασμα δοκιμίου της Παρασκευής Κοψιδά-Βρεττού, δημοσιευμένο στις 22/3/2020 στον ενημερωτικό ιστοχώρο diastixo.gr.

Δεν είναι, ωστόσο, εύκολο να απαντηθούν τα ζητήματα που προκύπτουν από τον προσδιορισμό του ωραίου και του άσχημου στη ζωή και στην τέχνη. Ο καθένας μας, απλά και καθημερινά μιλώντας, μπορεί να προσδιορίσει, εντελώς αβασάνιστα και αυθόρμητα, το όμορφο και το άσχημο σε αντικείμενα, πρόσωπα, ανθρώπινα σώματα, έργα τέχνης κι ακόμα σε ζώα, λουλούδια, φυτά, τοπία κ.λπ. Και για τα ίδια ακριβώς πράγματα μπορεί να διατυπωθούν τόσο πολλές και διαφορετικές και αλληλοσυγκρουόμενες απόψεις! Η αιτιολογία ή πολύ περισσότερο η τεκμηρίωση των διαφορετικών θεωρήσεων από τον καθένα είναι ένα δυσχερέστατο εγχείρημα. Το μόνο στο οποίο ο καθείς εμμένει είναι το αλάθητο της κρίσης του. Ας θυμηθούμε τη χαρακτηριστική αναφορά του Βολταίρου: *«Ζητήστε από έναν βάτραχο να σας μιλήσει για την ομορφιά που αυτός αντικρίζει. Θα σας πει ότι αυτή αντικατοπτρίζεται στη βατραχίνα του, μέσα στα δυο ολοστρόγγυλα, προεξέχοντα μάτια της, το μικρό της κεφάλι, τον επίπεδο λαιμό της»*. Μέσα στο αυθεντικό περιβάλλον των εμπειριών ενός βατράχου, η βατραχίνα του είναι λοιπόν η κατεξοχήν εκπρόσωπος της ομορφιάς του κόσμου του. [...]

Ας θεωρήσουμε ότι το περιβάλλον των αισθητών πραγμάτων είναι εκείνο που προσδιορίζει και μορφοποιεί τις αισθητικές μας αντιλήψεις, την κρίση και τις προτιμήσεις μας. Σύνθεση πολλαπλών όμορφων και άσχημων πραγμάτων, οργανικών και ανόργανων, η ίδια η φύση με τον μακρόκοσμο και τον μικρόκοσμό της, είναι το πεδίο μέσα στο οποίο ο άνθρωπος διδάσκεται ή μυείται στην αντίληψη της ομορφιάς και της ασχήμιας. Αλλά δεν επαναπαύεται σε μian ανενεργό, παθητική σχέση με το παιχνίδι των αντιθέσεων όμορφο-άσχημο. Αισθάνεται την ανάγκη –και την υλοποιεί– να αναδιατάξει τον κόσμο του και να τον μεταμορφώσει σε ένα σύνθεμα που θα εικονίζει το ωραίο. Όχι μόνον οι αισθήσεις ή οι δεξιότητες, αλλά και μια μακρά νοητική διαδικασία οδήγησαν τον άνθρωπο σταδιακά μέσα στους αιώνες να οραματίζεται και να πραγματώνει μέσω της τέχνης το ωραίο, παρεμβαίνοντας στο ατελές ή στο άσχημο που υπάρχει γύρω του. Κι ενώ το περιβάλλον ως

ιστορική οντότητα μεταβάλλεται μέσα στον χρόνο, διαμορφώνοντας αντίστοιχες οικονομικές, κοινωνικές και πολιτισμικές ιδιαιτερότητες –στις οποίες εντάσσονται και οι διαρκείς μεταμορφώσεις της τέχνης ως πολιτισμικού φαινομένου–, εντούτοις φαίνεται ότι η ίδια η κυτταρική δομή της τέχνης, η τελεολογία¹ της είναι η αναζήτηση και η υλοποίηση του ωραίου: από τα πρώτα αδέξια σχεδιάσματα του πρωτόγονου ανθρώπου μέχρι την επεξεργασμένη αισθητική του κλασικού και αναγεννησιακού δημιουργού.

Κείμενο 3

Ένα διαμέρισμα στο Παρίσι

Το παρακάτω απόσπασμα είναι από το ομώνυμο μυθιστόρημα του Γκιγιόμ Μισό (1974 -), σε μετάφραση Γιώργου Ξενάριου, εκδόσεις Κλειδάριθμος, 2020. Η ηρωίδα, Μάντλιν Γκριν, είναι Αγγλίδα αστυνομικός η οποία θα έπρεπε για ένα διάστημα να ζήσει στο Παρίσι.

Μόλις η πόρτα έκλεισε πίσω της, η Μάντλιν βρέθηκε σ' ένα καταφύγιο έξω από την επικράτεια του χρόνου. Στην αρχή την εντυπωσίασαν τα λουλούδια -αγιόκλημα, μπαμπού, γιασεμιά και μανόλιες- και αμέσως μετά οι θάμνοι και τα μικρά δεντράκια -μεξικάνικες πορτοκαλιές, γιαπωνέζικες ανδρομέδες και μπουτλιές²- που είχαν μεταμορφώσει το τοπίο σε εξοχή, κάτι τελείως διαφορετικό από το σκληρό τοπίο της πόλης. Περπατώντας στο λιθόστρωτο στη συνέχεια, είδε τις μεζονέτες. Ήταν τέσσερις διώροφες μονοκατοικίες, με κήπο ολόγυρα, που οι προσόψεις τους χάνονταν μες στον κισσό και στις πασιφλόρες.

Το τελευταίο σπίτι στο αδιέξοδο δρομάκι ήταν εκείνο που είχε νοικιάσει και δεν είχε καμία σχέση με τα υπόλοιπα. Απ' έξω έμοιαζε με τιμεντένιο κουτί που οι τοίχοι του, χτισμένοι με κόκκινα και μαύρα τούβλα, είχαν σχέδιο σκακιέρας. Η Μάντλιν σχημάτισε έναν άλλον κωδικό στο κουδούνι για να ανοίξει τη μεγάλη, βαριά, ατσάλινη πόρτα, που από πάνω είχε μία επιγραφή με σιδερένια σκαλιστά γράμματα: «Cursum Perficio³»

Με το που μπήκε μέσα, ένωσε κάτι μαγικό, έναν κεραυνοβόλο έρωτα. Ένα θάμβος πλημμύρισε την καρδιά της. Πώς γινόταν να νιώθει σαν στο σπίτι της; Πού οφειλόταν αυτή η ακαθόριστη αίσθηση αρμονίας; Στη διάταξη των επίπλων στον χώρο; Στο φως του ήλιου που, μπαίνοντας στο σπίτι, σκορπούσε παντού τις αντανακλάσεις του; Στην αντίθεση με το χάος που επικρατούσε έξω;

¹ Ο σκοπός της

² Ημιαιθαλής θάμνος γρήγορου ρυθμού ανάπτυξης.

³ Εδώ τελειώνει ο δρόμος μου.

Η Μάντλιν πάντα αγαπούσε τους εσωτερικούς χώρους. Για μεγάλο διάστημα μάλιστα οι χώροι αυτοί ήταν μέρος της δουλειάς της, έπρεπε να τους δώσει φωνή, να τους κάνει να μιλήσουν, να αποκαλύψουν το έγκλημα...

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 2 (μονάδες 35)

Ερώτημα 1^ο (μονάδες 15)

Λαμβάνοντας υπόψη το κειμενικό είδος να εντοπίσετε δύο από τους τρόπους με τους οποίους επιδιώκεται η προσέγγιση της έννοιας της αισθητικής στην 1η παράγραφο του Κειμένου 2. (μονάδες 10) Θεωρείς ότι επιτυγχάνεται ο επικοινωνιακός στόχος και γιατί; (μονάδες 5)

Μονάδες 15

Ερώτημα 2^ο (μονάδες 10)

Στοιχεία του δομικού ρόλου ενός τίτλου είναι η προαναγγελία του περιεχομένου του κειμένου που ακολουθεί και η ανάπτυξη του ενδιαφέροντος του αναγνώστη. Σχολιάζοντας στοιχεία της μορφής και του περιεχομένου του τίτλου του Κειμένου 1 να αναφερθείτε στην αποτελεσματικότητά του σε σχέση με τον δομικό του ρόλο.

Μονάδες 10

Ερώτημα 3^ο (μονάδες 10)

Με ποιο ύφος λόγου επιλέγεται να διατυπωθούν τα νοήματα στο Κείμενο 1; Να τεκμηριώσεις την απάντησή σου επιλέγοντας τρεις γλωσσικές αναφορές (μονάδες 6). Να σχολιάσεις την αποτελεσματικότητα των υφολογικών επιλογών σε σχέση με το κειμενικό είδος (μονάδες 4).

Μονάδες 10

ΘΕΜΑ 3 (μονάδες 15)

Τι σημαίνει το σπίτι για την ηρωίδα του Κειμένου; Να περιγράψεις πώς αναδεικνύεται αυτή η σημασία με τρεις κειμενικούς δείκτες. Ποια είναι η δική σου στάση απέναντι σε όσα αισθάνεται η ηρωίδα;

Μονάδες 15